

Kibuc élet és a családminta változása

2020. jún. 29. - 16:41

A nők szerepe az országépítésben (Brit Mandátum, 1917-1948). Zsigmond Anna írása

A gyerekházakat a csecsemőkkel a kibuc legbiztonságosabb területére, házakkal körülvéve helyezték el, ezt vették körül a közösségi épületek, majd a kibuc mezői.

Korai bevándorlás

A cionista „gyarmatosítás” központi elemének, a nőknek a munka és a gyermekek nevelésében játszott szerepe és a közöttük levő kapcsolatok különösek voltak, amelyek meghatározták a nők helyzetét és a lehetőségeiket Palesztinában/Izraelben. Mindez a korai cionista idősakkal kezdődött.

A cionista bevándorlás (*alija*) alapjait a második és a harmadik alija bevándorlói (1904–14, 1919–23) képviselték. A második alija végére a nők státusza radikálisan átalakult a kollektív csoportokban: a feladatok merev, hagyományos és nemek szerinti megosztása idővel meglazult. A férfiak beleegyeztek, hogy időről időre – azonban nem rendszeresen – részt vesznek az eddig a nők számára fenntartott „piszkos munka” elvégzésében, mint a mosogatás, mosás, kályha tisztítása, nehéz edények vitele, fa aprítása, padló tisztítása; ezzel egyidejűleg a nők

mezőgazdasági termelőkké váltak, és a mezőgazdaság új ágazatainak fejlesztésében vettek részt, különösen a piackertészetben. Több gyermek születését követően létrehozták a közösségi gyermekgondozási rendszert. Fontos itt hangsúlyozni, hogy kezdetben a „kollektív gondozást” forradalminak tekintették, az nem foglalta magában az éjszakai órákat, „csak” a nappal ellátott gondozást. A napi munka után a gyermek visszatért a szüleihez, játszott velük, és együtt aludtak. Ennek ellenére egy ilyen nappali ellátási rendszer nem váltott ki lelkesedést az „alapító anyáknál”. Az oktatás és a gyermekgondozás többnyire a közösség feladata volt. Ebben az időben a kibuc családsejt elsősorban „érzelmi menedéket” jelentett tagjai számára. A szülő-gyermek kapcsolat természetesen létezett, de a közösség éber figyelme mellett, amelyet a „metapelet” (nevelő) testesített meg. Az oktatás módozatait a kibuc oktatási bizottsága határozta meg. Ami a „nagy alapvető döntéseket” illeti, azt a kibuc közgyűlése hozta meg.

A nemek közötti egyenlőtlenség fennmaradt ebben a forradalmi keretben, abban a radikális társadalomban, amely egyértelműen elkötelezett volt a nemek közötti egyenlőség mellett. Az általuk alapított gazdasági és politikai szervezetek voltak a jövőbeli palesztin cionista projekt – a *yishuv* – alapjának modellje. Ebben az időszakban alakultak ki az úttörő (pionír) férfi és női szerepek új ideáljai, amelyek befolyásolták az Európából érkező új bevándorlókat. Az új cionista, nemek szerinti munkamegosztás gyökerei a bevándorlás e két korai hullámában keresendő, amelyet sajátos demográfia jellemez. A nők hiánya érezhető volt a korai kibucok munkacsoportjaiban. Ezen felül a bevándorlók többsége ezekben az években többnyire fiatal volt, egyedülálló vagy gyermektelen párok. A tizenöt év alatti gyermekek száma alacsony volt, a nyugdíjkorhatárt meghaladó idős emberek aránya minimális. Palesztinában a korai cionista hullámokban érkező lakosságot tehát gyakorlatilag „tisztá munkaerő” jellemezte, nemének és életkorának szerkezete minimalizálta az eltartottak számát, hiszen nagy része gazdaságilag aktív személy volt. A kisgyermekes házaspárok viszonylag kevés száma miatt a kezdeti társadalom mentes volt minden családi problémától. A szükséges háztartási munka minimális volt, a kollektív étkezés, a feladatok elosztása, mint a mosás, vasalás, gyerekekre való felügyelet mindenkire egyaránt beosztva vonatkozott.

Az 1919 és 1923 között főleg Oroszországból érkezett mintegy 35 ezer bevándorló nagyban befolyásolta a közösség jellegét és szerkezetét, ezekben az években fektették le az átfogó szociális és gazdasági infrastruktúra alapjait, fejlesztették a mezőgazdaságot. 1924 és 1932 között a következő bevándorlási hullámmal mintegy 60 ezren érkeztek, elsősorban Lengyelországból és Litvániából. Ők a városi élet fejlesztésében és gazdagításában játszottak fontos szerepet. Az 1930-as években megnövekedett bevándorlás elsősorban Közép- és Kelet-Európából érkezett. Tradicionális európai értékek domináltak, amelyek meghatározták a nők, a család és a gyermekek szerepét, a háztartási munka megszervezését és a saját háztartás kialakítását. A nők háztartási munkába való bevonásának szokásos magyarázata a szülés és nevelés miatti relatív szabadságuk volt. Ez azonban nem lehetett a fő szempont a cionizmus korai szakaszában, amikor még kevés gyermek volt. A nemek szerinti munkamegosztást a cionista eszmék korai szakaszában az határozta meg, hogy a termelési ágazatban versenyben kellett állniuk az arab férfi munkavállalókkal. Meg kellett cáfolni azt a hitet, hogy a nők fizikailag nehéz munkákban nem tudnak sikeresen versenyezni a férfiakkal, így például a mezőgazdaságban és az építőiparban. A zsidó férfi és női munkavállalás és gazdasági alkalmazhatóságuk továbbá bizonyítékként is szolgált azon zsidó gazdáknak is, akik arabokat foglalkoztattak. A közmunkákért és az útépítésért felelős hatóságok, valamint a finanszírozó cionista intézmények sok esetben fenntartásokkal kezelték a kollektív kísérleteket, kételkedtek az életképességükben, ezért a kollektíváknak folyamatosan bizonyítaniuk kellett. A zsidó és az arab munkavállalók között a gazdasági verseny volt az

ütközőpont. Ez volt a „gazdasági háború” kezdeti formája, amely majd véres összecsapásokhoz és munkanélküliséghez vezet az 1930-as években. Megváltozott a szerepek megoszlása is az „első” és a „hátsó” vonalak közt. A „harcis erők” – a férfiak – közvetlenül részt vettek az arabokkal folytatott versenyben, harc volt a munka és a megélhetési lehetőségekért. A nők, akik átvállalták a „hátsó” feladatokat, mentesítették a „fronton” lévő, a munkalehetőségek megszerzéséért küzdő férfiakat.

Voltak olyan nők, akik kifogásolták a közösségi háztartási munkaerő státuszt. Sok mai izraeli feminista író azzal vádolja ezeket az „úttörő” nőket, hogy megpróbáltak leszámolni nőiességükkel és azonosulni a férfiakkal, alternatívaként feladták az egyenlőségről szóló álmaikat. Amit nem értenek, valójában nem volt cionista alternatívája ennek a nemek szerinti munkamegosztásnak, amelyet a fennmaradásért való küzdelem körülményei határoztak meg.

Azok a feministák, akik nem értik a cionizmust és annak az izraeli társadalom struktúrájára gyakorolt hatásait, azok új történelmi cionizmust képzelnek el, ahol „a nők egyenlősége” érvényesült volna. Ez az idealizált érvelés sok baloldali cionistát jellemez. A nemek alapján történő munkamegosztás, amely a korai yishuvban kialakult, egyik tényezője, hogy a korai bevándorlásokat követően nőtt az „úttörő” nők magas számú részvétele a munkaerőpiacon, ennek ellenére munkájuk még az „úttörő” közösségben is nagyon szűk foglalkozásokra korlátozódott. Szakácsok, ápolók, mosodákban, óvodákban, iskolákban, valamint irodában dolgozók és háztartásbeli alkalmazottak voltak, gyereklányok és varrónők.

A bevándorlás Brit Mandátum alatti szigorításai

A brit kormány hamar tudomásul vette a zsidó bevándorlás hatását Palesztina gazdasági és politikai helyzetére. 1922 után (a Churchill-féle Fehér Könyv kibocsátása után) a kormány úgy döntött, hogy korlátozza a zsidó bevándorlást, hiszen az ország gazdasági képességének megfelelően nem akartak önálló zsidó államot. A szabályozás hátrányosan érintette a nőket, a bevándorlási engedélyeket (certificate) a férfiak könnyebben szerezhették meg. Ily módon állt elő az a helyzet, hogy bizonyítványokkal már rendelkező férfiak még kivándorlásuk előtt megnősültek, így magukkal vitték feleségeiket. Nagy számban kötöttek látszatházasságokat. Mivel a cionista szervezetek terve a bevándorlók számának maximalizálása volt, nyomást gyakoroltak a potenciális bevándorlókra, hogy kössenek álházasságot. A nőkre gyakorolt nyomás is egyre erősebbé vált.

A női munkavállalók negyedik konferenciájának (1931) utolsó, a második világháború előtti jelentése megállapította, hogy annak ellenére, hogy a gazdaság jelentős növekedést mutatott, a nők abszolút számában negatív fejlemények mutatkoztak a foglalkoztatás terén. Mindez a bevándorlási szigorítások következménye volt.

Felmerült a kérdés: milyen következményekkel jár a cionista vállalkozás, ha annak a népességnövekedés a fő forrása. Az 1930-as évek végén a bevándorlás csökkenésének kérdése egyre jobban aggasztotta a cionista vezetést. Az 1939. évi brit Fehér Könyv (a Chamberlain-kormány által elfogadott határozat, amely – a II. világháború előestéjén – erősen korlátozta a zsidó bevándorlást a britek által igazgatott Palesztina területére) tovább fenyegette Palesztina zsidó népességének csökkenését. Komoly kétségek merültek fel azzal kapcsolatban, hogy a cionizmus továbbra is elég erős marad-e ahhoz, hogy megvalósítsa céljait, és hazát teremtsen.

A nemek közötti egyenlőtlenség

A háztartásban végzett munka problémája megoldatlan maradt, de mivel a többség osztotta a „munkatársak meghódításának” cionista elképzeléseit, megpróbálták bebizonyítani, hogy a női munka ugyanolyan hasznos, mint a férfiaké.

A munkaerőpiacon való részvételre két eltérő elmélet született: egyikük sem volt kielégítő a nők egyenlősége szempontjából. Egyik elmélet szerint a kibuc vegye át a háztartási munka (mosás, főzés, vasalás, takarítás) feladatait (bár a kibuc jelenlegi tendenciája ennek fordítottja, hiszen most mindenki saját háztartást vezet/het), a másik elmélet a visszatérés a nagyobb magánfogyasztáshoz és szolgáltatásokhoz. Ez azt jelenti, hogy az egyéni háztartási munka helyett a kibucokban egy kollektivizált háztartási munkaágazat alakuljon ki, ahol bizonyos szolgáltatásokat a férfiak részére nem a saját családjuk, nem az otthonuk, hanem a kollektíva nyújtja. A gyakorlatban a korai kibucokban a kibucnyikoknak nem volt önálló konyhája, nem volt konyhai berendezése, hűtőszekrénye, nem főztek külön, és közösen étkeztek, közös nagy helyiségben megosztva, felosztva és beosztva a konyhai feladatokat. A városban dolgozó nők többsége idegen fizetett munkaerő alkalmazásával oldotta meg esélyteremtésüket. Ez az olcsó, képzetlen és olcsó női munkaerő alkalmazására épült, amely a keleti bevándorlással (mizrahi zsidók) új helyzetet teremtett. A későbbiekben a keleti nők második generációja, akik már valamilyen képesítéssel érkeztek, más munkahelyeket is előnyben részesítettek a korábban sok esetben megalázó háztartásbeli szolgáltatások helyett. A háztartási munkabérek növekedése ellenére egyre nagyobb volt a hiány. A biztonság és a hagyományos értékek megtartása megakadályozták, hogy a keleti nőket felváltsák az arab nők. A széles körben elérhető gyermekgondozási és egyéb, a háztartási munkavégzést csökkentő szolgáltatások hiányában a nők és a munkaerőpiacon való részvétel aránya hamarosan konfliktusba kerül egymással. Ez egy másik szempontból világítja meg azt a dilemmát, amellyel Izrael minduntalan szembesült a bevándorlás visszaesésével. A kulturális törésvonalat tehát felerősítette egy sor társadalmi státuszkülönbség, amelyek elsősorban a származási (askenázi) és a szefárd (mizrahi) jövedelmi és végzettségbeli kulturális különbségeikből eredtek.

Kibuc életforma. Oktatás és nevelés

Világi és demokratikus közösségként az 1910-es években alapított kibuc igyekezett megvalósítani az egalitárius elveket, amint azt a jelszavuk is kifejezi: „mindegyik képessége szerint, mindegyik igényei szerint”. 1911-ben a Kinneret (Tiberias) partján került sor az első szervezett nőgyűlésre, hogy megvitassák a nők helyét a cionista mozgalomban, a zsidó munkásmozgalomban és a kevuzah-ban (*kvuca*, jelentése közösség). Az 1911-et követő két évtizedben a kérdések nem terjedtek ki a nők jogaira és kötelezettségeire: a nőket automatikusan beosztották a konyhákba és a ruhavarródkba, és az első gyermekek születésével rájuk hárult a felelősség egy része a nemzetépítés időszakában.

Sokan nem fogadták el a kollektív nevelés alapelveit. Ez az oktatási rendszer kétségtelenül a családi funkciók minimalizálását és a szülői funkciók újradefiniálását jelentette. Többnyire az okok közt keresendő a kétségek és merevség azok közt, akik de facto elfogadták a nemek közötti munkamegosztás létrehozását, azonban a gyakorlatban ez nem működött.

A szolgáltatások kollektivizálása és a gyermeknevelés, bár radikálisak is voltak, semmiképpen nem jelentették a család végét vagy a szülői szerep tagadását. A valóságban a patriarchális család végét és egy új nukleáris család létrehozását jelentette, amelynek egzisztenciális alapja már nem a magántulajdon volt, hanem a tagjai közötti érzelmi kötelékek. Ebben az összefüggésben a gyermek számára fenntartott hely a zsidó hagyományokban változatlan maradt. A kibucban, csakúgy, mint a hagyományos judaizmus keretein belül, a gyermek a szeretet és a boldogság szinonimája maradt. Lehetővé tették minden nőnek, akár anyának, akár nem, hogy a gyermekek gondozásában részt vegyenek, és így az anyaságot, amelyet „veleszületett anyaságnak”, a női természet lényegének tekintettek. A kibuc építkezésének korai szakaszában az anyákat, a nőket először a gyermekek

gondozásával kapcsolatos feladatokra irányították. Ez leginkább azokat a nőket érintette, akik egyaránt szerettek volna egyenlő „haverok” és kibuc anyák lenni. A nők gazdasági és társadalmi függetlensége, az oktatás kollektív rendszere és a szolgáltatások közössége a feminista-szocialista forradalom szimbólumává vált. Abban az időben a kibuc volt az egyik legmerészebb emberi kísérlet.

Az 1930-as években a kibuc mozgalom vezetői maguk is elismerték a nemek közötti egyenlőség elérésének kudarcát.

A helyzet a politikai életben is hasonló volt. A nők állami/politikai aktivitásának részvétele alacsony volt: a nők a közel húsz, különféle bizottságnak csak kilenc százalékában voltak jelen; 37%-uk volt jelen a mezőgazdaságban, az iparban és a szolgáltatások területén, illetve az ágazati vezetésben, és csak 19,4% volt, akik politikai tevékenységet folytattak.

A feladatok kibővítésekor, az 1930-as és 1940-es években, a születési arány növekedésével és az életszínvonal emelkedésével követően a kibuc mezőgazdaságának korszerűsítésével egyidejűleg 1931 és 1948 között a kibuc népességének száma 3991-ről 47 408-ra nőtt. Ez a figyelemre méltó növekedés minden bizonnyal a Palesztinába történő zsidó bevándorláshoz köthető, illetve a kibucokban a születési arány emelkedett, mivel sokan családot alapítottak. A kibucokban a nők és a férfiak aránya egyenlőbbé vált, esetenként akár 50-50 százalék volt. Az életszínvonal emelkedése és a születési arány növekedése megengedte és magában foglalta a szolgáltatások kibővítését. Az 1920-as években három kibucszövetség jött létre: az 1926-ban alapított Hever ha-Kevuzot, amely főként kis mezőgazdasági kollektív településekből állt, az 1927-ben alapított Ha-Kibbutz ha-Me'uhad mindenki számára nyitott nagy mezőgazdasági és ipari kollektív településeket hozott létre. A Ha-Kibbutz ha-Arzi, amelyet szintén 1927-ben alapítottak, szocialista orientációjú és radikális volt.

A különböző hullámokban érkezők többsége nem volt elkötelezett a mezőgazdasági munka mellett, a cionizmus ideológiájának ismerete is eltérő és változó volt anyaországuktól függően, felkészültségük hiányosnak bizonyult az ismeretlen vállalásában.

Domináns értékeik a hozott tradicionális kelet-európai bevándorlók értékei voltak, amelyek meghatározták a nők, a férfiak és a család szerepét. A nők és a család, a társadalmi háttér, az oktatás és a szocializációjuk igen különböző volt. Nem volt közös nyelvük, ami nehezítette a beilleszkedést. Az okok, amelyek a cionista mozgalom mellé állították őket, és amelyek miatt a kivándorlást választották, igen eltértek egymástól. Az együttélés alatt jelentkeztek a különbségek. Nem véletlenül a Palesztinába való kivándorlás ezen éveit egybeestek a Birobidzsánba való utazás éveivel (Birobidzsán a zsidóság kivándorlásának másik földrajzi nyelvi és kulturális iránya volt. Oroszország-Birobidzsán autonóm köztársaság volt). Érkeztek igen tanult magasan kvalifikált nők, németek, oroszok, litvánok és lengyelek, akik a pogromok elől menekültek és voltak, akik a polgárosodó Magyarországról a cionista eszmét követték. Azokban az években a pogrom ismeretlen volt Magyarországon. Voltak, akik magas színvonalú Tarbut iskolából jöttek, ott a jiddis mellett több nyelven beszéltek, hozták kultúrájukat, könyveiket, szakmájukat, diplomájukat. A Tarbut (תרבות) szó jelentése „kultúra” héberül. A Tarbut mozgalom a világi, héber nyelven működő iskolák hálózata volt a zsidó települési (pale) részeken, különösen Lengyelországban, Romániában és Litvániában. Elsősorban a világháborúk között működött. A világi Tarbut iskolákban zsidó és általános – humanista és tudományos – tanulmányokat folytattak, tantervük tükrözte a cionista orientációt. A célkitűzések között szerepelt a hallgatók megismertetése a múlt héber irodalmával, valamint az Izrael földjére való bevándorláshoz szükséges fizikai munkával. Az alkalmazott oktatási alapelvek és módszerek összhangban álltak az iskolák cionista irányultságával. A hallgatók elsajátították a héber nyelvet. Az Izrael föld témája nagyon fontos szerepet töltött be a Tarbut

iskolák akadémiái tanterveiben és a tanórán kívüli tevékenységekben. Szoros kapcsolatot tartottak fenn a Jeruzsálemben lévő Keren Kayemet (Zsidó Nemzeti Alap) központjával. A Tarbut intézményekben nagy hangsúlyt fektettek a történelmi és mezőgazdasági vonatkozásokra. A hallgatók a Palesztinában zajló eseményekről a Tarbut folyóiratain keresztül tájékozódtak. A Tarbut intézmények diplomásai, akik Palesztinában telepedtek le, folyékonyan beszéltek héberül. A Tarbut tanterve magában foglalta a rabbik elbeszéléseit, a középkori zsidó filozófiát, fordításban az orosz klasszikusokat és a német filozófusok műveit. Európa e részén a nőknek több alkalmuk nyílt, hogy a maguk életét éljék. Elérte őket a sokféle eszmeáramlat, a férfi/nők közötti viszony új szabadsága. A harmincas évek Európája, a zsidógyűlölet és a cionista ifjúsági mozgalom vegyes hatással volt a nőkre.

A homokdűnék, a szövetkezeti mezőgazdasági boltok, a Tuvna (szövetkezeti üzletek), az építkezések, a tevekaravánok, a mezőgazdaságba való erőszakos toborzás mind-mind ezekre az évekre volt jellemző. Az új bevándorlók hozták az otthoni szokásokat, mint például a tisztálkodást, képzettségüket, és hazai családi kapcsolataikat. Az új bevándorlóknak szokatlan volt a szigorú napirend betartása, az apró kis szobák, a hajnali felkelés, a gyümölcsszedés, az állatok gondozása, a közösségi konyhákban való munka és természetesen a soknyelvűség. „Európa az ő szemükben az ígért földje volt, nehéz volt ellenállni Európa gyilkos csáberejének, kulturális meg gondolásoktól indítva sokan anyanyelvükön beszéltek, álmodni lehet hogy jiddisül álmodtak.” (Amosz Oz: Szeretetről, sötétségről. Budapest, Európa, 2010, 7. o.)

Az 1930-as évek munkanélkülisége, a politikai és gazdasági helyzet megváltoztatta az életformát a kibucokon belül és kívül. A kibucokat szöges drótkerítés, romba dőlt ültetvények és arab falvak vették körül. A csirkeólak és tehénistállók között őrszemek jártak, köztük igen sok nő (lásd Szenes Hanna 1939-ban kibucban töltött emlékeit). Különösen kiemelt figyelmet és védelmet biztosítottak a csecsemőszállításoknak. Az 1935. évi válság után az iparban, a feldolgozóiparban és az építőiparban foglalkoztatott nők aránya csökkent. Azon nők, akik magas idealokkal, erős öntudatossággal és a nemek közötti egyenlőség iránti hittel érkeztek Eretz-Ízraelbe, elfogadták az új önszabályozott életet, amikor szembekerültek a yishuv keretei között társadalmi, politikai és nemi hovatartozásuk valóságaival.

Az arab lázadások első szakaszában, 1936-ban, a nőknek az őrségbe állítás kötelezettségének megszüntetésére irányuló harca sikeres volt. A nők kitűzött célja, hogy aktív szerepük a védelemben és a területi biztonságban is megjelenjen, áttörés volt, bár többnyire szimbolikus. A nők ezt frontvonalak tartották az egyenlő jogok megszerzéséhez.

A kibuc-közösség vonzereje

Sokak szerint a kibuc csodálatos volt a gyermekek nevelésében azoknál a fiatal anyáknál akik, ahogy mondták, nem tudták, mit kell tenniük, vagy hogy hogyan kell nevelni, a kibuc intézménye mentőöv volt. Az apák – egy kicsit idealistábbak voltak, mint gyakorlatiasak – imádták a gyermekkorukat, a kollektív oktatást, amelyben részt vettek. A gyerekek együtt nőttek fel és egymásra támaszkodtak szüleik irányítása nélkül. Talán néhány gyermeknek tetszett, azonban a vélemények eltérnek. Minden gyermek külön gyermekházban aludt, szüleitől távol. Mindig volt felváltva valaki, aki éjszaka figyelte őket. A gyerekek háza azonban nemcsak az alvás helyszíne volt. A gyerekek a legtöbb időt ott töltötték, alapvetően ott éltek, ettek, játszottak, tanultak, fürödtek. Ellentétben sok városi szülővel, akik gyermekeikért mentek az óvodába és éjszakára hazavitték őket, a kibuc szülők munka után vették fel őket, hogy néhány órával később visszavigyék őket. A hétvége a családé volt.

Jellemző volt a kollektív alvás. A kollektív alvásrendszer mára már kihalt. Néhány esetben tökéletes is lehetett. Kutatások szerint a közösségi alvás, a gyermekek elrendezése nemcsak szokatlan gyakorlat volt, hanem a természettel ellentétes, és végül múltté vált az évek során. A közösségi alvás egyik oka a kibuc szülőkre vonatkozó filozófiája, ez azon alapult, hogy egyes szülők bizonytalanok voltak a nevelés terén, úgy gondolták, hogy a gyermekház és a közös kollektív nevelés megvédi a gyermekeket a szülei bizonytalanságaitól. Úgy vélték, hogy egyenlőséget biztosítanak a nők között. Sok anyának kemény gyermekora volt. Nem volt például a szülők számára. A közösségi alvás körülbelül 60-70 évig volt érvényben, ezt követően a közösségi alvásrendek meglepő módon véget értek. A szülők visszakapták jogaikat. Tény, hogy ez a közösségi forma a korai években volt, jóval az állam megalakulása előtt. A gyerekházakat a csecsemőkkel a kibuc legbiztonságosabb területére, házakkal körülvéve helyezték el, ezt vették körül a közösségi épületek, majd a kibuc mezői. Természetesen az idő múlásával a korai érvek és álláspontok megváltoztak, azonban a gyerekeket sokáig külön tartották az egyenlő jogok, a közösségi ideálok és a jó és nyugodt alvás érdekében.

Felmerül a kérdés, mi történt azokkal a felnőttekkel, akik úgy döntöttek, hogy felhagynak ezzel a hagyománnyal? Milyen következményei voltak? A pszichológusok sokat foglalkoztak ezzel a problémával figyelembe véve azt a tényt, hogy a kibuc volt az egyetlen közösség a világon, amely éjjel elválasztotta a gyermekeket a szülőktől. A legnagyobb aggodalom a ragaszkodás volt: a kötelek a csecsemők és anyák között. Számos tanulmányt végeztek a kibucban történő kötődésekről; egy tanulmány szerint a kibuc-csecsemőknek csak 48%-a volt bizalmas kapcsolatban szüleivel, összehasonlítva más izraeli csecsemőkkel, akik otthonukban aludtak. Egy másik tanulmány megállapította, hogy a kibuc-gyermekek 59%-a biztonságban érzi magát a világban. A kutatók egy része, akik a felnőttkori kötődést is vizsgálták tanulmányukban, bebizonyították, hogy nincs jelentős összefüggés a kibuc közösségbeli nevelése és a felnőttkori kötődések között.

Az egyetlen dolog, ami valóban hiányzik a közösségben töltött életből, a barátság. Furcsa dolog a kibuccal kapcsolatban – olyan valami, amelyet csak fokozatosan, a későbbiekben fedeztek fel a felnőtt generációnál, a kibuc tagok nem alakítottak ki intim kapcsolatot egymás között, a kibucban belül a mély barátság ritka volt. Sok felületes barátság volt, de intim barátok a visszaemlékezések alapján csak a kibucban kívül voltak, házasságok sem kötődtek a statisztika szerint a kibuc gyermekotthonaiban felnőttek között (a katonaság teremtett meg később egy másik közösséget). A temetés és ünnepi szolgálat szervezése, a halál és a gyász – hasonlóan a társadalmi élet egyéb tevékenységeihez – erősen a kibucokban intézményesültek.

A korszak kiemelkedő női alakja Henrietta Szold (1860-1945) volt. Nevéhez fűződik a Hadassah Women's Zionist Organization mozgalom. Henrietta Szold emlékét őrzi Izraelben 1945-től, az Anyák napja ünnep. 1920-ban Henrietta Szold Palesztinában átvette a Hadassah orvosi egységét. Célja többek közt a nőkre erőltetett korabeli korlátok feloldása. 1912-ben létrehozta az első cionista női szervezetet, a Hadassah-t, részt vett az Ifjúsági Alija szervezet munkájában, amely 30 000 zsidó menekült gyereket mentett ki Európából. Vezetése alatt a Hadassah létrehozta a palesztinai modern orvosi rendszer infrastruktúráját, máig legismertebb egészségügyi egységét, kórházát, a Hadassah-t, amelynek a zsinagógáját 12 Chagall-üvegablak díszíti.

Palesztina lakóinak, a holokausztot túlélő gyermekeknek a megmentéséért, valamint az egészségügyi ellátás megszervezéséért és nevelési erőfeszítéséért a „yishuv anyja” címet kapta.

A kibuc 70 éves története során bebizonyította gazdasági életképességét és társadalmi stabilitását. Anélkül, hogy lemondana egalitárius eszményeiről vagy közösségi struktúrájáról, kifinomult agráripári bázist fejlesztett ki. A harmadik és negyedik generáció folytatja a hagyományokat a 21. század kihívásainak megfelelően. Az utóbbi években, bár a kibuc elvesztette központi jelentőségét

az izraeli nemzeti értékek rendszerében, sok esetben ellenségesség tárgyává vált, mégis továbbra is a nemzet jelképe.

Felhasznált irodalom

Gilbert, Martin, In *Ishmael's House: A History of Jews in Muslim Lands* (New Haven, Conn.: Yale University Press, 2010)

Grünhut Zoltán (2013) A keleti (mizrahi) zsidók letelepítése Izraelben. Egy társadalmi leszakadás eredete (Tér és Társadalom 27(4), 154-169.)

Katz, T. Steven: *The shetl* (New York University Press, 2007)

Lieblich, Amia: *Kibbutz Makom: Report from an Israeli kibbutz* (Pantheon Books, New York, New York, U.S.A., 1981)

Mendelsohn, Ezra: *The Jews of East Central Europe between the World Wars* (Bloomington, Indiana: Indiana University Press, 1987)

Oz, Amosz: *Szeretetről, sötétségről* (Budapest, Európa, 2010)

Zsigmond Anna (1994): Nevelés és oktatás az izraeli kibucokban. *Új Pedagógiai Szemle* 44. évf. 12. sz. 33-40.

Zsigmond Anna (1991): Izrael - az európai „kapcsolatok” gyökerei az oktatáspolitikában (*Új Pedagógiai Szemle*, 41. évf. 2. sz. 74-83).

Zsigmond Anna: Bet Orim Bálint Házban megtartott előadás: A zsidóság két útja: nyelv, kultúra és a haza keresése a 19. században.

'Olami (My World) újság: *Olami ha-katan (My Small World)*, amelyek mindegyike 1936 és 1939 között jelent meg, Shemu'el Rozenhak és Elhanan Indelman szerkesztette.

A szerzőről:

[Zsigmond Anna](#)